

KORXONALARDA IQTISODIYOTNING ROLI

Ibrohimova Mohira

Andijon davlat texnika instituti

“Buxgalteriya hisobi” yo‘nalishi

2-kurs K-38-24 guruh talabasi

***Annotatsiya.** Korxonalarda ishlab chiqarish jarayoni iqtisodiyotning markaziy faoliyatlaridan biri bo‘lib, resurslarni samarali boshqarish, texnologiyalarni qo‘llash va innovatsiyalarni amalga oshirish orqali muvaffaqiyatli yuritiladi. Ishlab chiqarish jarayoni xom ashyo yoki resurslardan tayyor mahsulotlar yoki xizmatlar yaratishni o‘z ichiga oladi. Bu jarayon turli bosqichlardan iborat bo‘lib, xom ashyo tayyorlash, texnologik jarayonlarni qo‘llash, sifat nazorati va resurslarni boshqarish muhim o‘rin tutadi.*

***Kalit so‘zlar:** ishlab chiqarish jarayoni, resurslarni boshqarish, innovatsiyalar, xom ashyo, mahsulot sifatini nazorat qilish, texnologiyalar, raqobatbardoshlik.*

Kirish. Ishlab chiqarish jarayoni korxonalar faoliyatining asosini tashkil etadi va iqtisodiyotning rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Korxonalar mahsulotlarni samarali ishlab chiqarish, resurslarni to‘g‘ri boshqarish va innovatsiyalarni joriy etish orqali o‘zlarining muvaffaqiyatini oshiradi. Ishlab chiqarish jarayoni xom ashyo va resurslarni tayyor mahsulotlarga aylantirishdan iborat bo‘lib, bu jarayonda texnologiyalarni qo‘llash, sifat nazorati va resurslarni samarali boshqarish juda muhimdir. Yangi ish o‘rinlari yaratish va bandlikni oshirish ham korxonalar faoliyatining ajralmas qismi bo‘lib, iqtisodiy o‘sish va ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga yordam beradi. Korxonalarda ishlab chiqarish jarayoni bu iqtisodiyotning markaziy faoliyatlaridan biri bo‘lib, barcha iqtisodiy tizimda ahamiyatli o‘rin tutadi. Korxonalar ishlab chiqarishni samarali tashkil etish, resurslarni to‘g‘ri boshqarish va innovatsiyalarni amalga oshirish orqali o‘z

faoliyatini muvaffaqiyatli yuritadi. Ishlab chiqarish jarayoni — bu xom ashyo yoki boshqa resurslardan tayyor mahsulotlar yoki xizmatlar yaratish jarayonidir. Korxonalar ushbu jarayonni tashkil etishda quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi. Ishlab chiqarishning birinchi bosqichi xom ashyo yoki resurslarni tayyorlashdan boshlanadi. Bu resurslar korxonaning ishlab chiqarish faoliyatida zarur bo'lib, ular sifatli va samarali ishlatilishi kerak. Ishlab chiqarish jarayonida texnologiyalarni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy texnologiyalar ishlab chiqarishni yanada samarali va tezkor qilishga yordam beradi. Masalan, avtomatlashtirilgan tizimlar, robotlar va sun'iy intellektdan foydalanish korxonalar ishlab chiqarishni yanada samarali qiladi. Bu bosqichda xom ashyo va resurslar tayyor mahsulotga aylantiriladi. Ishlab chiqarishning turli shakllari mavjud, masalan, massa ishlab chiqarish, partiya ishlab chiqarish va individual ishlab chiqarish. Ishlab chiqarilgan mahsulotlar sifatini nazorat qilish, ular xalqaro va milliy standartlarga javob berishini ta'minlash zarur. Bu nafaqat mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshiradi, balki iste'molchilarga ishonch hosil qilishga yordam beradi. Korxonalarda ishlab chiqarishni samarali tashkil etish uchun resurslarni to'g'ri boshqarish juda muhimdir. Resurslar to'g'ri boshqarilsa, korxonada mahsulotni yuqori sifatda ishlab chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladi. Resurslarni boshqarishning asosiy turlari. Korxonada xodimlarining malakasi va samaradorligi ishlab chiqarish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Ishlab chiqarishning turli bosqichlarini bajarish uchun malakali ishchilarni jalb etish kerak. Shuningdek, xodimlar o'rtasida yaxshi jamoaviy ishni tashkil etish ham samaradorlikni oshiradi. Korxonada ishlab chiqarish jarayonini moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash uchun sarmoya, kreditlar yoki boshqa mablag'larni jalb qiladi. Moliyaviy resurslarni samarali boshqarish, korxonaning rentabelligini oshiradi va ishlab chiqarish jarayonini to'liq amalga oshirish imkonini beradi. Yer, xom ashyo, mashinalar, uskunalar va boshqa inshootlar. Bu resurslar ishlab chiqarish jarayonida to'g'ri taqsimlanishi va ishlatilishi zarur. Agar uskunalar va inshootlar samarali ishlatilsa, ishlab chiqarish jarayoni sifatli va tezkor bo'ladi. Ishlab chiqarish jarayonida energiya manbalari,

masalan, elektr energiyasi, gaz, neft va boshqa manbalar ishlatiladi. Energiya sarfini kamaytirish va energiya samaradorligini oshirish iqtisodiy jihatdan foydalidir. Korxonalar samaradorligini oshirish uchun resurslarni samarali boshqarish zarur. Resurslarni to'g'ri taqsimlash, ularni maksimal darajada samarali ishlatish va chiqindilarni kamaytirish orqali ishlab chiqarish jarayonini yaxshilash mumkin. Ba'zi samarali boshqaruv usullari: Bu ishlab chiqarish jarayonida resurslarni ortiqcha sarflanishini kamaytirish va mahsulotni iloji boricha samarali ishlab chiqarishni ta'minlashga yo'naltirilgan metoddir. Ushbu usul yordamida korxonalar xarajatlarni kamaytiradi va ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi. Bu usulda resurslar faqat zarur paytda va zarur miqdorda sotib olinadi. Bu ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirishga yordam beradi va ortiqcha omonatlarni kamaytiradi. Korxonalar resurslarni samarali boshqarish uchun axborot texnologiyalaridan foydalangan holda ishlab chiqarish va moliyaviy jarayonlarni avtomatlashtiradilar. ERP (Enterprise Resource Planning) tizimlari korxonaning barcha resurslarini birlashtirib boshqarish imkonini beradi. Korxonaning ishlab chiqarish jarayoni va resurslarni boshqarish samaradorligi iqtisodiyotning rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Samarali ishlab chiqarish jarayonlari.

Agar ishlab chiqarish samarali bo'lsa, korxonalar mahsulotni arzon narxda taklif etishi mumkin. Bu, o'z navbatida, iste'molchilarga foyda keltiradi va bozorni kengaytiradi. Yaxshi ishlab chiqarish jarayonlari va resurslarni samarali boshqarish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni kuchaytiradi. Korxonalar yanada ko'proq mahsulot ishlab chiqarishi, yangi ish o'rinlarini yaratishi va bozorga innovatsiyalarni olib kirishi mumkin. Samarali ishlab chiqarish jarayonlari va yangi texnologiyalarni joriy etish orqali korxonalar iqtisodiy taraqqiyotga hissa qo'shadilar. Texnologik yangiliklar ishlab chiqarishning samaradorligini oshiradi va raqobatbardoshlikni yaxshilaydi.

Korxonalar ish o'rinlari yaratishda markaziy rol o'ynaydi. Ular iqtisodiy o'sishning asosi bo'lib, aholi o'rtasidagi bandlik darajasini oshiradi. Ish o'rinlari yaratish, nafaqat ijtimoiy muammolarni hal qilish, balki iqtisodiy barqarorlikni

ta'minlashga ham xizmat qiladi. Yangi ish o'rinlari, o'z navbatida, aholi daromadlarini oshiradi, bu esa talabni va iste'molni kuchaytiradi. Ish o'rinlarini yaratishda korxonalar quyidagi jihatlarni e'tiborga olishadi. Ish o'rinlarini yaratishda ishchi kuchi talab va taklifini tahlil qilish muhimdir. Korxonalar o'z faoliyatini tashkil etishda, bozor sharoitlariga mos ish o'rinlarini yaratishlari kerak. Bu, o'z navbatida, ijtimoiy tenglikni ta'minlashga yordam beradi. Raqobatbardosh ish o'rinlari yaratish, malakali xodimlarni jalb qilish va ularning ish faoliyatini samarali tashkil etish orqali korxonalar o'zlarining muvaffaqiyatini oshiradi.

Korxonalar bandlikni oshirishda bir nechta usulni qo'llaydilar. Korxonalarining kengayishi va yangi sohalarga kirishi yangi ish o'rinlarini yaratadi. Masalan, yangi ishlab chiqarish tarmoqlari yoki yangi xizmat ko'rsatish sohalari tashkil etilishi orqali bandlik darajasi oshadi. Bunday kengayish ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Texnologiyalarning rivojlanishi yangi ish o'rinlari yaratishda ham muhim rol o'ynaydi. Avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalar ishlab chiqarish jarayonini samarali qilish bilan birga, yangi mutaxassisliklar va ish o'rinlarini yaratadi. Masalan, raqamli iqtisodiyot, IT va sun'iy intellekt sohalarida yangi ish o'rinlari yaratilmoqda. Korxonalar o'z xodimlarining malakasini oshirish orqali ularning ish faoliyatini yanada samarali qiladi. Bu nafaqat o'z xodimlari uchun, balki jamiyat uchun ham foydalidir. Ko'proq malakali ishchilarni tayyorlash orqali bandlikni oshirish mumkin. Ish o'rinlari yaratishda va bandlikni ta'minlashda korxonalar samarali mehnat resurslarini boshqarishi zarur. Ishchilarni to'g'ri taqsimlash, ularning maqsad va imkoniyatlariga mos ravishda ish joylarini yaratish nafaqat bandlikni oshiradi, balki ishlab chiqarish samaradorligini ham yaxshilaydi. Ish o'rinlari yaratish va bandlikni oshirish iqtisodiy o'sishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Aholining ko'proq bandligi iqtisodiy resurslarni samarali ishlatishga yordam beradi. Bu esa ishlab chiqarishning oshishi, mahsulotlar va xizmatlar talabining ortishi, import va eksportning rivojlanishiga olib keladi. Quyidagi jihatlari iqtisodiy o'sishga ta'sir qiladi. Yangi ish o'rinlari yaratilishi bilan aholi daromadlari oshadi, bu esa iste'molning ortishiga olib keladi. Talabning oshishi

esa korxonalar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi va ularning ishlab chiqarish quvvatlarini oshirishga olib keladi. Bandlik darajasi yuqori bo'lgan jamiyatlarda iqtisodiy barqarorlikning kuchayishi kuzatiladi. Aholining keng qatlamlari ishlay boshlaganda, bu jamiyatda ko'proq farovonlik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi. Bandlikning oshishi va iqtisodiy o'sish korxonalarining yangi texnologiyalarni yaratish va joriy etish imkoniyatlarini oshiradi. Bu esa iqtisodiy jarayonlarning yanada samarali bo'lishiga olib keladi. Yangi texnologiyalar va innovatsiyalar iqtisodiyotning turli tarmoqlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Korxonalarining ish o'rinlari yaratishdagi roli nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Yangi ish o'rinlari yaratish, aholining ijtimoiy farovonligini oshiradi, aholining daromadlari tengligini ta'minlaydi va ijtimoiy barqarorlikni saqlaydi. Ish o'rinlarining ko'payishi. Yangi ish o'rinlari yaratish orqali ijtimoiy tenglikka erishish mumkin. Bu, ayniqsa, yangi sohalarda ishlash imkoniyatlarini yaratish va ayollar, yoshlar, nogironlar uchun ish o'rinlarini taqdim etishda muhim. Bandlikning oshishi jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Yangi ish o'rinlari yaratish, ishsizlikni kamaytirish va ijtimoiy g'azabning oldini olishga yordam beradi. Davlat va hukumatlar iqtisodiy siyosat orqali ish o'rinlarini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ular quyidagi usullar orqali ish o'rinlari yaratishni qo'llab-quvvatlaydi. Hukumatlar sarmoyalarni jalb qilish uchun turli siyosatlar, subsidiyalar va soliq imtiyozlarini joriy etishadi. Bu korxonalariga kengayish va yangi ish o'rinlari yaratish imkoniyatini beradi. Davlat va hukumatlar ta'lim tizimini rivojlantirish, malaka oshirish kurslarini tashkil etish orqali aholi bandligini oshiradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, korxonalarda iqtisodiyotning roli nihoyatda muhim bo'lib, u korxonaning barqaror faoliyat yuritishi, raqobatbardoshligini ta'minlashi va uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini shakllantirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Iqtisodiy bilim va tahlillar asosida resurslardan samarali foydalanish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish hamda foydani oshirish imkoniyati yaratiladi. Shuningdek, bozor talabini chuqur o'rganish, narx siyosatini

to'g'ri belgilash va investitsiya qarorlarini asosli qabul qilishda iqtisodiyot muhim yo'naltiruvchi vazifani bajaradi. Natijada, iqtisodiy mexanizmlarni to'g'ri qo'llagan korxonalar nafaqat o'z moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi, balki mamlakat iqtisodiy taraqqiyotiga ham munosib hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov, I. (2017). Ishlab chiqarish jarayonlari va resurslarni boshqarish. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi.
2. G'ulomov, S., & Mirzaev, D. (2020). Korxonalarda innovatsiyalar va texnologiyalarni joriy etish. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
3. Mavludaxon T., Shavkatbek E. O 'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIIY XUSUSIYATLARI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA) //Tadqiqotlar. – 2025. – T. 61. – №. 6. – С. 100-105.
4. Usmanov, A. (2018). Iqtisodiy o'sish va ishlab chiqarish samaradorligi. Samarqand: Samarqand Davlat universiteti nashriyoti.
5. Xolmatov, R. (2019). Mehnat resurslarini boshqarish va ish o'rinlari yaratish. Toshkent: O'zbekiston iqtisodiyoti va menejmenti akademiyasi.
6. Abdujalil C., Shavkatbek E. KORXONA IQTISODIIY SALOHIYATINI OSHIRISHDA KADRLAR SIYOSATINING AHAMIYATI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2025. – Т. 59. – №. 5. – С. 380-389.
7. Akhmedov, B. (2021). Zamonaviy texnologiyalar va ularning ishlab chiqarishdagi roli. Tashkent: Iqtisodiyot va biznes akademiyasi.
8. Shavkatbek E., Muxlisa T. THE NEED FOR FOREIGN COUNTRIES TO STUDY EXPERIMENTS IN THE DEVELOPMENT OF AN INNOVATIVE ECONOMY //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2025. – Т. 37. – №. 4. – С. 219-223.
9. Karimov, Z. (2020). Samarali ishlab chiqarish va sifatni nazorat qilish tizimlari. Tashkent: O'zbekiston Sanoat vazirligi.